

*LA DRASSANA REIAL DE BARCELONA A L'EDAT MITJANA:
ORGANITZACIÓ INSTITUCIONAL I CONSTRUCCIÓ NAVAL
A LA CORONA D'ARAGÓ, D'ALBERT ESTRADA-RIUS¹*

Albert Estrada ens presenta aquest nou estudi seu ara dedicat a la Drassana Reial de Barcelona, institució històrica amb un paper destacat com ell mateix afirma (i acredita), en la projecció econòmica i política de la Catalunya medieval, tot a l'entorn de l'activitat directa i indirecta que genera la construcció de vaixells que s'hi fa. Una institució d'altra banda poc coneguda més enllà de la seva realitat arquitectònica, física, de presència en la ciutat de Barcelona.

L'obra és fruit d'un encàrrec fet a l'autor pel Museu Marítim de Barcelona, editor del llibre, en el sí d'un projecte de major abast, d'investigació conjunta de la Drassana com a institució i com a edifici, que pugui explicar el com i el perquè de la construcció i de la institució, donant una idea clara i comprensible del funcionament de la Drassana i dels estols de galeres, així com la seva vinculació amb la ciutat de Barcelona i el país en general. Així ho explica Roger Marcet, director del Museu, en presentar l'obra; ell mateix assenyala que l'objectiu perseguit s'ha assolit perfectament, mitjançant un excel·lent treball pluridisciplinar que té efectivament en compte els diversos aspectes de la Drassana, com s'ha exposat.

Estrada ha utilitzat per al seu estudi nombrosos fons documentals, en part inèdits; i l'ha estructurat d'acord amb els criteris i el mètode propi de la investigació historicoinstitucional, com correspon a un estudiós del nostre dret his-

1. Barcelona, Museu Marítim de Barcelona, 2004, 253 p.

tòric i de les seves institucions com ell. Així, partint de la institució en sí, creada en el conjunt de l'aparell administratiu del Principat, se segueix l'anàlisi cronològic des dels seus orígens en el segle XIII fins la darrerria del segle XV (baixa edat mitjana), i això en funció de l'estructura temàtica que l'autor ha establert de forma acurada, molt encertada.

L'obra es divideix en cinc capítols temàtics. En el primer es descriuen els orígens de les drassanes medievals, tot cercant-los en l'antiguitat, i s'expliquen les circumstàncies polítiques i històriques que n'afavoreixen l'aparició, concretament la necessitat de construir vaixells de guerra, que la monarquia emprava per als seus projectes marítics.

El capítol segon se centra en la Drassana Reial de Barcelona. L'autor es refereix a la política naval de la Corona d'Aragó, i a les infraestructures que cal crear i a l'organització administrativa que s'estableix per a gestionar els seus recursos. Així les drassanes es converteixen en un espai de titularitat reial, la funció principal de les quals és la de construir les naus militars i donar també el suport tècnic i logístic necessaris per als estols de navilis del rei. En tot cas, la gestió d'aquest servei requereix d'una organització administrativa pròpia, dirigida per un alt oficial creat per Pere el Cerimoniós, que es coneix com a *conservador*, i que gestiona en conjunt les drassanes dels territoris de la Corona, els que es coneixen com a *deçà el mar* (el territori comprès per Aragó, Catalunya, València i Mallorca), i *dellà mar* (els territoris d'ultramar, com són Sardenya, Sicília i Nàpols).

El conservador depèn directament del rei, i disposa de l'ajuda d'una sèrie d'oficials entre els quals destaquen: un escrivà que l'assisteix en les tasques administratives i guarda els segells propis de l'ofici, un rebedor i distribuïdor dels diners de les drassanes (un tresorer) que ha de retre comptes davant del mestre racional o auditor suprem del rei, un racional o oïdor de comptes amb el seu lloctinent (bé que exerceix com a delegat del mestre racional), i els drassaners o encarregats de l'administració d'una drassana concreta.

Concretament, el drassaner és el lloctinent del conservador encarregat de la gestió d'una drassana, nomenat pel rei i amb unes funcions principalment d'ordre administratiu.

Estrada també es refereix a la Diputació del General de Catalunya, que també utilitza galeres, per a les quals esmerça recursos econòmics propis, destinats a la defensa del país, bé que tot col·laborant amb l'armada reial (excepte els períodes de crisis polítiques viscuts); i existeix també un conservador del general, designat pels seus diputats.

Així es recorda la relació de la ciutat de Barcelona amb la Drassana Reial, ja que aquesta posseeix una flota important i disposa d'un altre drassaner propi.

La Diputació del General i els consellers de Barcelona es troben també

molt estretament vinculats a la Drassana Reial de la ciutat a efectes militars o ja de navegació en general.

En el capítol tercer del llibre, Estrada s'ocupa del procés de construcció naval i de l'organització dels treballs; es refereix a com s'obté la fusta i la màquina i la claveteria, i com es fan les feines d'impermeabilització del buc; ens explica allò relatiu a la instal·lació dels aparells propis i necessaris (rems, arbres i antenes, velam i tendals, exàrcia i bossells, ferros de fondejar, banderes, fanals i decoració ornamental, les armes de foc i les blanques i defensives); tracta de la provisió dels aliments per al viatge i les medecines, i encara descriu com es guarden les galeres en les drassanes i el destí dels seus materials, resultat del desballestament i del reaprofitament de les naus.

El capítol quart s'ocupa de la fase posterior; és a dir, construït el vaixell, ara cal reclutar-ne la tripulació: els soldats i els mariners comandats per un capità. Se'ns parla de l'organització, de les normes que en regulen l'activitat, i de la jurisdicció que hi exerceix el capità que pot aplicar penes, fins i tot la capital (jurisdicció, però, temporal i que no es pot abandonar).

El cinquè capítol, com el seu títol ens indica, se centra en la Drassana Reial de Barcelona, l'espai on construeixen i conserven les galeres, i localitza les diferents instal·lacions existents des de l'època altmedieval (a l'exterior del portal de Regomir). A continuació s'ocupa de les Drassanes que han arribat fins als nostres dies, amb un estudi detallat i aprofundit d'aquestes instal·lacions i de les diverses reformes que s'hi acometen al llarg dels anys (especialment les de 1378 —per a fer la cobertura—, i les de 1390 per a la seva ampliació).

Després segueix la conclusió que l'autor presenta del seu llibre, i un enriquidor apèndix documental amb un total de deu documents datats des de 1360 fins la segona meitat del segle XV (document sense data). L'autor encara ens presenta una llarga llista dels fons documentals consultats i de la bibliografia utilitzada per a l'elaboració del llibre.

Una magnífica obra aquesta d'Albert Estrada, en la seva línia de recerca ben acurada, amb un llenguatge planer que ha de facilitar-ne la major difusió. Un llibre d'una gran utilitat i d'interès per als historiadors en general i els estudiosos del nostre dret i de les nostres institucions històriques per la nombrosa informació que ens aporta. No dubtem que constitueix una excel·lent base i punt de partida per al desenvolupament dels posteriors treballs i línies de recerca que s'hi anuncien.

Josep Serrano Daura

Universitat Internacional de Catalunya